

Két történelmi tendencia a nemzeti mozgalmak fejlődésének különböző szakaszaiban

Egyetemj és főiskolai hallgatóink nagyobb méreű rájákoztathatóságát árulták el ebben a kérdésben, a marxizmus és nemzeti kérdésről tartott szeminaryumok során. A cikk megírásával Tan. szerünknek az a célja, hogy a „Marxizmus és nemzeti kérdés”ről tartott előadásnak a ké, tendenciáit foglalkozó részét kiegészítse, s így lehetőséget nyújtson arra, hogy hallgatóink rájákoztathatóságát, tudását ebben az irányban is tovább gyarapodjék.

A nemzeti mozgalmak fejlődésének 3 szakaszát különböztetjük meg, az alábbiak szerint:

1. A kialakuló virágzó kapitalizmus szakasza.
2. Az imperializmus szakasza.
3. A proletárröfordalom, a szocializmus korszaka.

Az előadásban részletesebben vizsgáltuk a különböző korszakokban végbemenő nemzeti felszabadító mozgalmak sajátosságait, jellegzetességeit, vizsgáltuk a különböző osztályok magatartását, megmutattuk az egyes szakaszokban a nemzeti mozgalmak vezető erejét, vezető osztályait. Az előadás arra is rámutatott, hogy a nemzeti mozgalmak fejlődésének első és második időszakában két történelmi tendencia, két ellentétes irányzat érvényesül, mint a kapitalizmus fejlődésének általános törvénye, mely kibékíthetetlen ellentmondásokat szül. Az előadás utalt arra is, hogy a szocializmusban a szocialista nemzetek kialakulásával a két ellentétes irányzat, a kibékíthetetlen ellentmondás megszűnik, s szocialista nemzetek fejlődésében két haladó tendencia érvényesül. E cikkemben ezeket a már érintett, de részletesen ki nem fejtett tételeket kívánom kissé alaposabban vizsgálni, részletesebben kifejteni.

„A kapitalizmus fejlődése során a nemzeti kérdésben két történelmi tendenciát ismerünk — mondja Lenin „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéshez” c. művében.

Az első tendencia:

A nemzeti élet, a nemzeti mozgalmak kezdete, harc minden nemzeti elnyomás ellen, a nemzeti államok létrehozása.

Lenin ezt a következtetést a nemzetek és nemzeti mozgalmak keletkezésének és fejlődésének alap elemzésére nyomán vonta le. Számunkra ebből az következik, hogy a nemzetek keletkezése és fejlődése, valamint a kialakuló nemzetek harcainak elemzése nyomán ismerhetjük fel és érthetjük meg a tendenciát. A nemzeti élet, a nemzeti államok létrehozásának tendenciája a kapitalizmus kifejlődésével kezd érvényesülni. A kapitalizmus kialakulása és fejlődése eredményeként alakul és fejlődik ki a nemzet, amikor a közös nyelv, a közös terület, a gazdasági élet közössége, a kultúra közössége történelmileg létrejön és tartóssá válik. A kialakuló kapitalizmus főképpen a gazdasági élet közösségét teremti meg, az árutermelés általánossá tételével, a nemzeti piac létrehozásával, kiszélesítésével, a közlekedés és általában a termelőerők forradalmasításával, a technika — addig soha nem tapasztalt — tökéletesebbítésével. A kapitalizmus ilyenformán az önellátáson alapuló, elszigetelt feudális gazdaságot fokozatosan felszámolja, többek között megteremti az egy-egy országot átfogó közös gazdaságot, mely a nemzet lényeges ismérve. Persze a gazdasági élet közössége kiható a nyelv, a kultúra további fejlődésére. A nemzetévtől kezdődik azonos a polgári forradalmak időszakával, így Angliában és Hollandiában a XVI.—XVII. század forradalmainak, Franciaországban az 1789. évi polgári forradalom, Olaszországban a XIX. század közepén meginduló forradalom időszakával. Persze a nemzetévtől kezdődik a polgári forradalom befejeztével nem ér véget, hanem tovább tart. Az említett országok burzsoázájának fő teendője ez időszakban, hogy megteremtse a burzsoázia uralmát a feudális főurakkal szemben, hogy megteremtse a nemzeti államokat. Ez a tendencia kétségtelenül érvényesül.

Az előadásban arról is volt szó, hogy Kelet-Európában soknemzetiségű államok alakultak ki, szemben a nyugati nemzeti államokkal. A nemzeti mozgalmak, a nemzeti felszabadító harcok a soknemzetiségű államokban indultak meg, olyanokban, mint Ausztria-Magyarország és Oroszország. Ezekben az országokban az uralkodó nemzetek: Ausztriában a németek, Magyarországon a magyarok, Oroszországban a nagyoroszok, elnyomták az országban élő többi nemzeteket, nemzetiségeket. Az elnyomott nemzetek, nemzetiségek, pl. Magyarországon a horvátok, románok,

szerbek, tótok, az Osztrák-Magyar monarchián belül a magyarok is függetlenségük kivívásáért, a kialakuló nemzeti burzsoázia a nemzeti piacok birtoklásáért felkeltek, forradalmi harcokat indítottak az elnyomó nemzetek ellen. Ezeket tükrözik többek között az 1848—49-es szabadságharcok. A fiatal burzsoázia, a mint e harcok vezető ereje (Magyarország, Lengyelország kivétel, itt a polgárosodó középnemesség) harcának sikere érdekében a nacionalista ideológiával készíti elő a talajt. A nacionalizmus ebben az időben annyiban haladónak mondható, hogy elősegítette a burzsoázia hatalmának megvalósítását a feudális főurakkal szemben. A burzsoázia ekkor a haladást képviseli, míg a feudális főurak az elavult feudális rendszert védelmezik. A nemzeti mozgalmak fejlődésének ebben a szakaszában főképpen az első tendencia érvényesül, ez az uralkodó, de emellett kezd érvényesülni a második tendencia is, különösképpen a soknemzetiségű államokban, az uralkodó nemzetek által.

A második tendencia: „A nemzetközi kapcsolatok fejlődése, a nemzeti korlátok lerombolása, a töke, általában az egész gazdasági élet, a politika, a tudomány stb. nemzetközi egységének megteremtése.” (Lenin: Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéshez.) E kapcsolatokat kiterjesztése nem a népek baráti együttműködése és egyenjogúsága alapján történik, hanem erőszak útján. Ez a második tendencia főképpen az imperializmusra jellemző.

Az imperializmus erőszakkal arra törekszik, hogy a nemzeti korlátokat áttörje, a gazdasági kapcsolatokat megteremtse a nemzetek között, óriási területeket uralma alá hajtson, vagy legalábbis hathatós befolyása alatt egyesítsen.

Lényegében a nemzetek közötti kapcsolatok létesítése, a nemzeti válaszfalak ledöntése a gyarmatosításban, a leigázásban nyilvánul meg. Az imperialista szakaszban a nyugati nemzeti államok, mint

Anglia, Franciaország, Olaszország, az új területek meghódítása révén soknemzetiségű, gyarmatokkal rendelkező államokká alakulnak. A kapitalista országok már a kapitalizmus imperialista szakasza előtt is rendelkeztek gyarmatokkal. De míg a szabadversenyen alapuló kapitalizmusban (1840—60) Anglia vezető politikusi úgy nyilatkoztak, hogy a gyarmatok malomkövek a nyakukon, addig a XIX. század végén már azt hangoztatják — többek között Chamberlain — hogy az imperialista gyarmathódító politika helyes, bölcs és gazdaságos politika. Az angol gyarmati birtok főképpen az imperialista szakaszban növekszik meg: Pl.: 1860 és 1899 között 2,5-ről 9,3 millió négyzetmérföldre növekszik az angol gyarmat. 1898-ban hódította meg Anglia Szudán lakosságát, 1902-ben folyt az angol-búr háború, de nemcsak Anglia, hanem a többi imperialista ország gyarmathódító háborúit is főképpen erre az időszakra esnek. Milyen gazdasági kapcsolatokat létesítenek az imperialista hatalmak a gyarmatokkal? Nyilvánvaló, hogy kihasználják a gyarmatokat, mint nyersanyaglelőhelyeket. Tökéiket fokozottabb mértékben helyezik el gyarmati országokban, ezáltal megerősítik a lehetőségét annak, hogy a gyarmati népeket az imperializmus közvetlenül is mint a legolcsóbb bér munkásokat kizsákmányolja; továbbá a gyarmati területeket mint piaclehetőségeket is fokozottan bonyolítottan kerülnek. Tökéletesen érvényes erre a kapcsolatra Sztálin elvtárs megállapítása: „Az imperializmus a felvevőpiacok, a nyersanyagok, a fűtőanyagok, és az olcsó munkaerő utáni hajszában, a tökéletesség és a nagy vasútvonalakért, a tengeri utakért folyó harcában átéli a nemzeti államok kezeit, közeli és távoli szomszédjai rovására bővíti területeit.” (Sztálin M. 5. kötet, 37. old.)

Mikó Károly a Marxizmus-Leninizmus Tanszék adjunktusa (Folytatása következik.)

Egy a sokszáz közül

— Már gyermekkorom óta orvos akartam lenni. Szakértségi után várakozásteljes izgalommal készültem az egyetemi életre, — mondja Pépó János elvtárs, I. éves orvostanhallgató. Képzletemben komoly és zárkózott professzorok képe tünt fel, akik elé ismeretlenül is félve lép vizsgáznia a hallgató. Kik lesznek társaim, a jólismert arcok és barátok helyébe kik lépnek majd?

— Meg kell vallanom, kellemesen csalódtam — mosolyodik el Pépó elvtárs. — Alig hallgattam végig egy-két órát Kramli professzortól és a többiekétől, meggyőződtem arról, hogy elmélyült tudásukhoz kedvesség, közvetlenség járul. Nemcsak a vizsgákon ismerik meg hallgatóikat, hanem óróról-órára ismerkednek velük, s a vizsgákon, mint jó ismerősöket látják viszont őket.

— Ami a tanulmányi anyagot illeti, kétségtelenül bővebb és nehezebb az egyetemi fizikai és kémiai anyag, mint a középiskolai fizika, vagy kémia. Eddig ismeretlen, új tárgyakal is szembe találtam magamat. Mindezek a nehézségek természetesen. Az anyagot el kell sajátítani, van hozzá elég időnk, s kell hogy legyen elég szorgalmunk és kitartásunk. Az óraeoosztásunk jó, minden délutánunk szabad, nyugodtan tanulhatunk.

— És ha olyan problémák merülnek fel, melyeket nem tudnak megoldani?

— Ebben az esetben felkeressük a tanársegédeket, akiket a tanszék csoportunk mellé állítottak. Ők aztán megmagyarázzák azokat az anyagokat, melyeket az előadás során nem tudunk első hallásra megérteni, vagy újra bemutatják a gyakorlatokon megtekinthető mikroszkopikus anyagot. A konzultációk önkéntesek, de eléggé látogatottak. Mecher Tibor elvtárs kémiai konzultációinak például minden hétfőn van látogatójuk. A vizsgaelőtti konzultációkat különösen fontosnak tartom, hiszen ekkor, az egész fél évi anyag áttanulmányozása után sok kérdés merül fel, amelyet jó megbeszélंनी a tanársegédekkel. Hogy az én csoportomban — én vagyok ugyanis az A) III. csoport vezetője — nyolc jeles eredmény született fizikából, nemcsak az illető elvtársak jó tanulmányi munkájának, de nem utolsó sorban Sárkány tanársegéd elvtársnak is köszönhető, aki nagyon sokat foglalkozott a csoportunkkal.

— Úgy látszik, hogy Pépó elvtárs csak jól és szépen mondat az

egyetemi életéről? — Ez azért túlzás. Az Orvos egyetemi DISZ munkája pl. szerintem nem kielégítő. Sokszor úgy érzem — különösen az első fél évben — hogy nálunk nincs DISZ-szervezet. A propagandista hálózat sem működött. De most a vezetőség átszervezése után remélem, hogy itt is változás lesz. Legalább is erre mutat az, hogy újrászervezték a propagandista-hálózatot.

Pépó elvtárs lelkesen és szeretettel beszél évfolyamáról, az általa vezetett kis kollektíváról, az A) III. csoportról. Örül, hogy a fél évi vizsgán 4,3-as átlaggal csoportja a második lett az Orvosgyetemen. Úgy érzi, hogy a középiskolások társak, barátok helyett itt új barátokat szerzett. Csak egy csoporttag sorsa tölti el aggodalommal. Úgy látja, hogy Balázs Sarolta, aki fél évben fizikából elbukott, az év végén is rossz készültséget fog mutatni. Már 4 demonstrációval maradt el.

— Pedig úgy látom — fűzi tovább a szót Pépó elvtárs — hogy van tehetsége a tanuláshoz, csak nagyon sokat hiányzik, beteges, na meg, őszintén szólva, nem elég szorgalmas.

Ezután a szórakozásra tereledik a szó. Kérdezzük tőle, hogy mit csinál szabadidejében?

— Szívesen járok moziba, színházba, s a Diákklubba sakkozni. Szeretem a jó szépirodalmi könyveket is, sajnos, erre igen kevés idő volt az első fél év folyamán. Nem azért, mert nem lett volna akkor is elég szabadidőnk, de néhány hónap ahhoz is kellett, míg kialakult az észszerű munkamódot, életmódot. A második fél évben azonban erre is időt szakított, mert tudom és tapasztalom, hogy az irodalom, művészet élvezete a legmagasabbrendű szórakozás. Elbúcsúdom Pépó elvtársától, s elgondolodom sorsán. Tizenkilenc éves, értelmes, szorgalmas fiatal ember. Szereti évfolyamtársait, csoporttagjait, felelősséget érez irántuk. Mi az a különös, ami őt egy riport tárgyává teheti? — Nincs az ő szemlélőében semmi féltendő, semmi rendellenes, egy, a sokszáz közül, akik megállják helyüket az egyetemen. Pépó elvtárs avia a multban gépkecsavezető volt, nem is áldomhatott arról, hogy három gyermekét küldi az egyetemre. És most megnyitotta előttük a kaput népi demokratikus rendszerünk. S Pépó elvtárs ebben a vonatkozásban is csak egy a sokszáz közül.

Kiváló oktatók

Nyiri Antal docens, a nyelvudományok kandidátusa, a felsőoktatás kiváló dolgozója, 1953 elején került a Bölcsészkarra, azelőtt főiskolai tanár volt. Idejövetele után az intézet oktató, de különösen nevelőmunkája fellendült. Oktatómunkája példamutató s nagyban elősegítette a karon folyó nyelvészeti oktatás színvonalának emelkedését. A „Mai magyar nyelv” c. előadásában eredményesen ismereteti azt a szűkített megállapítást, hogy a nyelvtan az emberi gondolkodás hosszú elvonatkozott munkájának eredménye. Így nemcsak a nyelvtant tanítja sikerrel, hanem gondolkodásra is tanítja a hallgatókat. Nyelvtörténeti előadásaiban a nyelv fejlődését a társadalom fejlődésével kapcsolatban érdeklődést keltően szemlélteti.

Tudományos munkássága is jelentős. Eddig több nagyméretű tanulmánya, kb. 30 cikke jelent meg különböző folyóiratokban; az egyetemen programváltásban is hasznos munkát végzett.

Hallgatóival eredményesen foglalkozik. Gondja elsősorban a szakértés és munkás-paraszt-szarmazású hallgatókra terjed ki. Tudományos szakkört vezet, ahol szép eredményeket ért el és igen vonzóvá tette a hallgatók előtt.

Egyetemi tanulmányait Szegeden végezte 1926—34-ben. 1927—28-ban Münchenben, 1930—31-ben Bécsben volt megyei ösztöndíjjal. 1934—1950-ig volt középiskolai tanár (Csurgo, Kolozsvár, Békéscsaba), 1950-ben tanszékvezető főiskolai tanár, majd egyetemi docens. Mint a bölcsészkar pártalapszervező elnöke, igen jó munkát végzett. Emberi magatartása közvetlen, munkatársai és hallgatói becsülik és szeretik.

Korpássy Béla az Orvostudományi Egyetem Körbonctani Intézetét 1946 óta vezeti előbb tanszékvezető helyettesi minőségben, majd je munkája eredményeként 1951. szeptemberében a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa egyetemi tanárrá nevezte ki. Ettől az időtől kezdve intézetében állandó felfelé ívelő fejlődés tapasztalható, mind az oktató, mind a tudományos munkában. A Körbonctani Intézetben akadémiai tervmunkák is folynak. Korpássy professzor a mellé beosztott asszisztenciának irányítását kiválóan látja el. Közeli száz tudományos közleménye jelent meg magyar, német, angol, francia és olasz nyelven, továbbá egy 300 oldalas monográfiája is német nyelven, amit több külföldi folyóirat méltatott.

Az 1951—52. tanévben a Szegedi Orvostudományi Egyetem dékánj teendőit igen nagy hozzáértéssel látta el. 1950—51. években, mint szakszervezeti bizottsági elnök kiválóan végezte munkáját. A szakszervezetben viselt funkcióival példát mutatott a többi felsőokade-reknek, hogy hogyan kell és lehet a szakmai és társadalmi munkát eredményesen együtt végezni.

Ezenkívül eredményes társadalmi munkát végzett, mint az állami ideológiai oktatás szervezője és irányítója. Mint kiváló tehetségű ember, nagy megtiszteltetésben részesül, nemcsak intézete, hanem az orvosegyetem dolgozóinak körében is.

Márciusi vers

A tiszta légben zúg, zenél a szél,
A régi, régi március regél;

»Örömkönnyet hullat
A messzi, szürke ég,
A múzeum körül
Úgy lelkesül a nép.
Felhők rohannak át az égen,
Petőfi hangja száll a szélben;
Ezernyi visszhang kél a téren:
És zúgja: esküszünk!«

A tiszta légben zúg, zenél a szél;
Oh költő, halld? március beszél.

»A börtön ajtaján
Lehull a vaslakat,
Győzött a nép, a nép;
Táncsics Mihály szabad!
S már harcot hirdet újra szája;
Valószínű meg egy csapásra,
A búz paraszt egyetlen álma;
A föld, a föld, a föld.«

A tiszta légben zúg, zenél a szél;
Paraszt, te halld? most neked beszél.

»Lent zúg a vad Duna.

A hídon zúg a nép;
Díszes hintó előtt
A ló rettegve lép.
Lamberget gyárak népe várja,
S a bécsi cinkos oldalába
Az igazság törét bemártja
A munkás vas-marok.«

A tiszta légben zúg, zenél a szél;
Munkás, te halld? most neked beszél.

»Figyeld csak Szolnokot,
Hol mindent elterít
A füst, de Damjanich
Rohamra lelkesít.
Osztrák ágyú tüzét okádj;
S vörös-sipkás titáni gárda
A szép hazáért, szép halálba
Szuronyt szegezve ront!«

A tiszta légben zúg, zenél a szél;
Katoná halld? most neked beszél.

Verőfény hirdeti:
A március szabad!
Mint akkor, és ezantul
Mindig is az marad!

Zenél, zenél a márciusi szél;
Örök Tavaszt, Örök Májust ígér!
Sárkadi Sándor
Bölcsészhallgató